

PROSVETA THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society
Naročnina za Združene države (raven Chicago) in Kanado \$6.00 na leto...

Čena oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (kritični, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom: PROSVETA 2657-58 So. Lawndale Ave., Chicago, Illinois MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Datum v oklepaju na primer (June 30, 1942), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Irsko-fašistična propaganda

Staro dejstvo je že, da so ameriški Irski hrbenca nacifašistične propagande v Združenih državah. Razlog za to irsko propagando je staro sovraštvo Ircev do Angležev.

To dejstvo je potrdil tudi župnik Trunk, ki piše v Amerikanskem Slovencu, kako težko mu je, kadar pride v dotiko z Ircei. Pogovor mora seveda nanesti na vojno in Trunk opozarja Irce na grozodejstva, ki jih počenjajo podivjani nemški nacisti in italijanski fašisti na Slovenskem in v Srbiji.

Drugo dejstvo pa je—in tega dejstva se župnik Trunk skrbno ogiblje, kakor maček vroče kaše—da se nacifašistična propaganda ameriških Ircev vrši pod krinko katolištva.

Nihče ne verjame—razen morda Ircev—da je Roosevelt in vsakdo drugi, ki gleda na stvar objektivno in deluje z vsemi silami za zmago Združenih narodov, tako naiven ali neumen, da ne bi videl, kaj počenjajo katoliški Ircei v Združenih državah in katoliški Francozi v Kanadi—s katoliškimi Nemci, Italijani, Španci itd. vred—pod dežnikom verske svobode; kako danes to svobodo zločinca, izdajalsko izrabljajo in zlorabljajo!

Ko je znani duhovnik Coughlin še rogovilil s svojim notoričnim fašističnim tednikom Social Justice, ga je neki katoliški govornik v New Yorku nazval "drugega Krista" (alter Christus). Federalna oblast se ni nikdar spotikala nad Coughlinovim verskim delom, prišla ga pa je zaradi njegovih fašističnih (protivojnih) aktivnosti, s katerimi je moralno podprl sovražnika Združenih držav—kljub temu so njegovi pristaši hitro pokrili te njegove izdajniške aktivnosti z duhovniškimi talarjem.

Coughlinov list je bil ustavljen—tako pa so Ircei začeli izdajati nov list, ki naj nadomesti Coughlinov strup propagande proti Angliji, Ameriki in demokraciji. Novi list se imenuje Catholic International in na tihem ga širijo v Bostonu, New Yorku, Chicagu in drugod, kjer bivajo katoliki v velikem številu.

Gornje citate posnemamo iz newyorškega New Leaderja, glasila ameriških socialistnih demokratov. Ampak, kakor čitamo v New Leaderju, Catholic International ni nestrpen samo napram protestantom in židom, marveč tudi napram demokraciji, akademiki, svobodi, Angliji in delavskim unijam, ki niso striktno katoliške. Na enem mestu piše: "Cerkev ne daje prednosti parlamentarni demokraciji kot obliki vlade." To lahko pomeni, da cerkev ne razlikuje med demokracijo in diktaturo...

Vojnega napora Amerika ne napada direktno, svetuje pa čitateljem po ovinkih, da je najbolje, če se drže proč od vojnih aktivnosti. To dela z izreki iz biblije in cerkvenih očetov. "Ne dajmo se premetiti od divjih glasov, ki nas hočejo odvrniti od naše svete dedščine na stran krivih vojnih bogov, ki hodijo po svetu..." Dalje: "Sv. Avgustin je rekel svoji vznemirjeni čredi, ko so Vandali stali pred durmi mesta, naj obrne hrbet svetu..." In dalje: "Pobesneli ljudje, ki se z vojnimi govornicami podo za neko Utopijo, katera bo takoj tukaj čim nabijemo Hune..."

Toliko bolj pa napada Anglijo in Rusijo, medtem pa poje slavo višiški Franciji, za katero je bil njen poraz—nebeški blagoslov... Glede katolikov v Nemčiji nima nobenih skrbi. "Kaj zato, če gestapovski častnik zapre to ali ono katoliško šolo v Nemčiji!" Nič zato—ampak to najbrže ni res—je le angleška in ruska propaganda!

Na tisoče in tisoče ameriških Ircev golta to propagando z največjo slastjo. Kam to vodi? Prepričani smo, da je v Ameriki veliko število katolikov in tudi katoliških duhovnikov, ki odklanjajo in celo sovražijo to strupeno irsko nacifašistično propagando, zavito v biblijske in druge verske citate, ki jih irski kleriki rabijo le zato, da lahko zlorabljajo versko svobodo.

Ali ni nevarnost, da se bo ta ostudna propaganda za zmago nacifašizma enkrat grdo maščevala nad katoliškim življenjem v Ameriki? Nad vsemi katoliki—tudi onimi, ki bodo popolnoma nedolžni? Ta nevarnost lahko pride po zmagi Združenih narodov, ko bodo bolj vročekrvni elementi poskušali obračunati z notranjimi sovražniki demokracije: izolacionisti, apizarji in totalitarnimi zmešanci vsake vrste.

Nāše mnenje je, da bi morali katoliki sami najprvo obračunati z irskimi in drugimi fašisti v svoji sredi, namreč oni katoliki, ki verujejo v demokracijo in ki so proti intoleranci, kakršno propagirajo Catholic International in druge podobne katoliške publikacije.

Največjo napako delajo katoliki, če dajejo potuho tej strupeni propagandi v svoji čredi, katera se šepiri v njihovem imenu in na njihov roval.

Glasovi iz naselbin

Še o "pranju" Stalina

Bellingham, Wash. — Zadržne čase vidim nekaj zanimivih dopisov v Prosveti. Mirkó Kuhel je dobro pokazal profesorja Rennerja in njegovo "novo" Evropo. Vidi se, da tudi ljudje z doktorskimi naslovi niso preveč brihtni in da jih življenje ni ničesar naučilo.

Drugi dopis je od br. Johna Langerholca, ki se jezi nad člananjem, ki pere Stalinove grehe ali zločine — na druge dopisnike se on poživlja. Well, recimo, da je tako, da je Stalin izdal Rusijo in ubil zmožne generale, da ne govorimo o drugih zločinških čistkah, v katerih so padli pod Stalinovo diktaturo stari boljše-viki in drugi delavski bojovniki. Kaj pa je današnja vojna? Ali ni to tisočkrat večji zločin?

Takrat, ko je Hitler prvič králl versallski pakt in marširal v Porenje, se mogoteč v Angliji in Franciji niso niti ganili. Niso se ganili niti takrat, ko je anektiral Avstrijo, Čehoslovaško so mu pa kar na krožniku dali. Ali ve br. Langerholc, kaj je bilo zanj za temi potezami? Želja vseh kapitalistov je bila dovolj očitna, namreč, da zapletajo Hitlerja v vojno z Rusijo, oziroma z osvovraženo USSR.

Stalin je bil v škripcih. Če bi se bila ta nakana posrečila, bi bil razpad USSR gotova stvar. USSR je bila kot ladja na razburkanem morju. V takih razmerah se ne pozna nobene tolerance. "Ti ali jaz." Gre za življenje ali smrt. Milosti tukaj ni. In prišel je pakt s Hitlerjem. S tem je bila vojna vsaj začasno odstranjena. Hitler je dobival dobrine iz Rusije. Če bi se bil Stalin uprl, bi si Hitler sam vzel. In Stalin je to vedel. Med tem časom je pa hitel s pripravami, da zavaruje Rusijo. In tako so Estonija, Litva, Litvinska in Finska postale žrtve tega pripravljanja za vojno.

S tistim paktom Stalin ni izdal Rusije, marveč jo je rešil. Tudi mnogi ameriški veliki izolacionisti so hoteli isto, namreč uničenje Stalina in sovjetov enkrat za vselej. Če bi se bili španski lojalisti poslužili Stalinske taktike, bi bili najbrže ostali na vladi in odvrnili vojno. Kdo ve?

George Gornik, 493.

Slovenska šola SND se zahvaljuje

Cleveland, O.—Piknik Slovenske šole SND se je vršil v nedeljo, 7. junija, na farmi SNPJ kljub temu, da je skoro ves dan deževalo. Ampak moko in pustno vreme je preprečilo mnogim prijateljem šole, da se niso udeležili izleta. Radi tega obisk ni bil velik in tudi finančni uspeh prireditve ni bil tak, kot bi bil drugače, če bi bilo lepo vreme.

Vsem tistim posetnikom, ki ste se udeležili izleta kljub slabemu vremenu, vodstvo Slovenske šole izreka prisrčno zahvalo. Isto-tako izreka zahvalo marljivim delavcem in delavkam na pikniku, kjer je šlo vse v najlepšem redu naprej. Seveda, pripravljena je bilo mnogo več, kot pa se je potrebovalo. Če bi bilo lepo vreme, bi bilo vsega še zmanjkalo: Ampak kdo ve v naprej, kakšno bo vreme. Zato je s temi pikniki križ, ker se le malokdaj posreči stvari ravno prav naročiti.

Dalje se vodstvo Slovenske šole SND želi zahvaliti darovalcem, društvom in posameznikom za denarno podporo šoli. Sledeči so prispevali še ob zadnji božičnici, toda doslej še niso bila objavljena njih imena v javnosti. Ti so: Društvo Naprej šte. 5 SNPJ \$12.00, Milka Kres \$5.00, Frank Ogler, \$4.00, Cecilia Šubelj \$2.00, Leo Poljšak \$1.00, Vinko Klemenčič \$5.00 in Karl Augustinčič \$5.00.

Sledeči pa so darovali sedaj na pikniku ali pozneje v sklad Slovenske šole SND: Joseph Samida \$1.00, Frances M. Tavčar \$1.00, Ludvik Avsec \$2.00, Louis Kocjan \$1.00, Janko N. Rogelj \$5.00, Frank Černe \$2.00, Leo Poljšak \$1.00, mr. in mrs. J. Zavrli \$1.50, mrs. Helena Debevec \$1.00, Wm. Candon \$1.00, Vinko Klemenčič \$2.00.

Najlepša hvala vsem darovalcem šoli, ki bo kljub temu, da piknik ni bil uspešen kot se je pričakovalo, nadaljevala svojo izobraževalno nalogo tudi še v bodoči sezoni, kot doslej. Prosimo, da bi se priglasilo še več dobrih rojakov in rojakinj in da bi z darovi pomagali nadomestiti, kar se ni doseglo s piknikom. —Za slovensko šolo SND, Erazem Gorah, tajnik.

Konferenca PM in drugo

Piney Fork, O.—V današnjem razburkanem svetovnem položaju so potrebne seje, shodi in konference, da ne izgubimo še te demokracije in svobode, kolikor je še imamo. Potrebno je tudi, da damo našim zaveznikom vso moralno in gmotno pomoč, da potolčejo našega največjega krvoloka, ki nas hoče zasušiti.

V vzhodnem Ohiu je sklicana konferenca Prosvetne matice JSZ, ki se vrši 28. junija ob 10. dopoldne na Škofovi farmi pri Bartonu. Pridite na to konferenco, kajti je važnega pomena. Molitev in dananje za maše nič ne pomaga. V starem kraju smo goreče molili, dajali za maše in hodili in procesijah in na božjo pot, toda vse skupaj ni nič pomagalo. Da bi čitali dobre napredne knjige in časopise, je bilo pod smrtnim grehom prepovedano raz prižnice in spovednice. In prav tako shodi in seje, ako niso bili katoliški.

Zato bo pa treba gledati v bodoče, da ljudstvo dobi demokratično vlado, ki naj vlada brez vere. Vera se naj prepusti posamezniku, ki lahko veruje kar hoče. Zato pa slovenski narod zdaj toliko trpe, ker so bili najbolj verni. Posebno slovenski narod je bil veren, ponižen in Bogu udan.

Hitler je to videl in tudi vedel, da s slovaškimi narodi lahko stori, kar hoče. On je največji ateist, pa nemško ljudstvo farba in mu laže, da so Nemci izvoljeno ljudstvo, ki naj vladajo svet. In fašistični papež mu bo dal pa blagoslov, kajti on raje vidi, da Hitler zmaga kakor pa Stalin.

Po Slovenskem je Hitler pobral vse nune in uršulinke in mnoga krščanska dekleta ter jih poslal nemškim vojakom v nado, toda papež se ni nič protestiral. Ali se še spominjate, kako so v Vatikanu hitro protestirali proti španskim lojalistom, ko je bilo obsojenih nekaj nun in duhovnikov radi izdajstva? Pa je papež dal žegen s krvjo oblitega generala Franku, ki je obehal in streljal uboge delavce. Ampak v resnici ni moril samo delavcev, marveč tudi lojalistični vladi naklonjene duhovnike, toda papež ni protestiral proti tem moritvam na Francovi strani.

Naco Zimbergo. Vaskoga nekaj West Middlesex, Pa.—Oh, to preklicano vreme, kako nas farmarje drži nazaj od dela! Dež vsak dan, da ni za na polje. Mnogo farmarjev še ni posejalo kornuze in tudi jaz sem pri zadnjih. Torej, če kornuza ne bo hitro rasla, bodo letos prašiči brez špeha.

Dne 26. aprila pa so nas popisali za vojaško službo ali karkoli že in tisti, ki smo še za kaj, bomo šli služiti Strica Sama. Če ne bo nam puška dobro nesla, bomo dobili lopato in kramp. Seveda, malo me ima, kajti sem 80-letnik; ampak če zajca podermem, bom že tudi Japonca. Tudi v zadnji svetovni vojni so nas vpisali, toda Stric Sam je imel dovolj boljših od nas. Mogoče bo tudi sedaj tako. Tudi v stari domovini so me hoteli obležiti v vojaško suktnjo, toda sem jim kašo popihal. Vojak pa res nečem biti, sem rekel in sem jo pobral. Imam enega sina v mornarici, dva pa še čakata na vpoklic. Toda če ne gre drugače, kjer bodo sinovi, naj bom pa še jaz.

Dne 7. maja smo se na registrirali za sladkor. Dva funta in pol ga dobimo na teden. Ni dosti, toda bolje je kot nič. Mogoče bomo pri tem prihranili nekaj novacov. In ko se privadimo grenki kavi in čaju, nas bodo še prosili, naj kupimo sladkorja.

Zadnjič sem pisal v Prosveti, kdor potuje skozi Sharon, naj se oglasi v Slovenskem domu, kajti tukaj je lahko vsakdo postrežen z dobro kapljico. In tako so se oglasili in tudi zabavali iz Johnstowna Flkovi, ki tam vodijo trgovino z gročerijo in mesom. Oglasila se je tudi vdova Sakssek z družino. Tukaj pri svojih je bila teden dni. Oglasila se je tudi skupina Clevelandčanov, ki so v Jamestownu, Pa., obiskali slovenskega farmarja. Obiskal je svoje in naš Slovenski dom.

Dne 7. maja je bil na naši farmi prvi piknik. Priredili so ga kegljači našega Doma. Dne 5. julija pa bo tukaj piknik gospodinjstva kluba Slovenskega doma. Priporočam vsem bližnjim in oddaljenim, da posetite ta piknik, kjer boste gotovo dobro postreženi. In naša dekleta bodo vsele vašega poseta. Na njih lanskem pikniku ni bilo brez

muh. Še delegatje zadnje konvencije SNPJ so se zabavali na tistem pikniku. Torej 5. julija na svidenje. Dne 2. avgusta bo pa piknik Slovenskega doma. Na ta piknik je vabljen vse članstvo in drugi, kajti bomo obhajali 16-letnico našega Doma. Torej ne pozabiti tega dneva. Anton Valentincič.

Potovanje po jugu Latrobe, Pa.—Dne 23. aprila smo se odpravili jaz, moj mož, mrs. in mrs. Nace, vsi člani SNPJ, na obisk našega sina v Georgio. Ob devetih zjutraj smo zasedli avto in se vozili skozi Maryland in Winchester, kjer so veliki nasadi breskev in jabolk, ki so bila ravno takrat v najlepšem cvetju, da je bil res krassen razgled. Vozimo se naprej po Shenandoah Valleyju po cesti 11 do Stauntona, Va., kjer je bil rojen predsednik Wilson, in naprej do mesta Roanoka, Va. Tam v bližini so popravljali cesto kaznjenci, največ zamerci, katere stražijo pazniki s puškami.

V Roanoku smo vzeli cesto 220 in se vozili naprej do Greensboro, N. C. Tja smo dospeli okrog devetih zvečer, se ustavili in se malo okrepčali, nato pa naprej. Na spanje še misliti nisimo. Ko se vozimo že proti koncu mesta, omenim, kako je to čudno: ko smo se pripeljali v mesto, je bilo vse razsvetljeno, na tej strani pa je taka tema. Kmalu nato nas nekdo ustavi in pravi, da je "blackout". Takoj smo vedeli, kaj nam je napraviti. Zavozimo h kraju in ugasnemo luči. (Mesec prej smo tudi v Latrobu imeli zatemnitev.) Tu smo stali kak pol ure in se pogovarjali z motoristi, ki so se zbrali skupaj. Naš Janez vpraša enega izmed njih, kakšna je ta cesta do ceste št. 1. Odgovori, da je po nekaterih krajih zelo slaba; ponekod lahko voziš 60 milj, drugod pa samo 15 milj. No, pa si pomagaj. Ko so se luči zopet zasvetile, smo nadaljevali našo pot. Cesta je bila zelo lepa in nismo vozili manj ko 60 milj na uro. Ali zopet smola: komaj smo se vozili 15 minut, že zopet "blackout" in seveda je bilo zopet treba zapeljati na stran, ugasniti luči in čakati. Tu John vpraša nekoga, kaj je to za eno mesto. Odgovor je bil: "Six miles out of Ashboro." Pa si pomagaj—toliko smo vedeli kakor prej.

V južnih državah je vse drugače kot pri nas: drugače govorijo, drugače kuhajo in imajo drugačne navade. Tam se dobijo taki ljudje, da se z njimi ne moreš pogovoriti. Z Johnom praviva, da bi ne bilo čudno, ako bi naju ne razumeli, ampak najina spremljevalca mr. in mrs. Nace sta Američana, ampak tudi ona dva sta morala včasih večkrat ponoviti besede. Vseeno smo srečno privozili v Rockingham, kjer se združili cesta 220 s cesto 1. Po tej cesti se vozimo dobrih 10 minut in že smo na meji South Caroline. Bilo je že pozno in začeli smo se pogovarjati, če bi ne bilo dobro, da bi šli spat. Ker pa je zmagala "protivna" struja, smo vozili kar naprej, dokler ne pridemo v Douglas, kamor smo namenjeni.

Ponoči se dosti ne vidi, ali vseeno sem videla, da je dežela pušta in močvirnata. Naš Janez in George Nace sta vozila vsak nekaj časa: kadar je postal eden zaspan, je drugi prijel za volan. Mrs. Nace je dremala, jaz pa nisem nikdar zaspana, kadar se vozim, ampak pazim, da voznik ne zadremlje. In tako sem zmeraj kaj pripovedovala, da jih spravim v smeh. In tako smo privozili v Augusto, Ga.

To mesto je veliko in leži ob morju. Tja smo privozili okrog petih zjutraj. Ko pridemo iz mesta, pravi John, da moramo sedaj toliko časa voziti po cesti 1, da pridemo v Almo. Vprašam, koliko milj je do tja. "Dvesto milj." No, to je pa res kratka pot, smo rekli. Ali od tu naprej je bilo bolj zanimivo, ker se je zdnilo. Opazovali smo pokrajino, hiše in naselbine. Tam smo videli, kako velika je razlika med temi kraji in med našimi na severu. Tam vidiš tako revščino, da si je niti predstavljati ne moreš, ako je ne vidiš.

Tam so naseljeni po večini sami zamorci. Svoje šande imajo zbite iz plank ali plohov z enim ali kvečjemu dvema oknom. V največ krajih sploh ne poznajo steklenih oken, marveč imajo

kar deske na oknih. Tiste dni je bilo tam zelo vroče in tista okna in vrata so bila na stežaj odprta, tako da smo lahko videli tudi njihovo pohištvo, ako se tista podrtija sploh more tako imenovati—kakšna vegasta miza, razbit stol in revna postelja, ki spada na "junk yard". Omeniti moram, da so kočje največ z eno ali dvema sobama, družine pa napol nage.

Vidi se, da nimajo, kar bi nujno potrebovali, ali črnici so vseeno veseli, ker so take narave. Tam pridelujejo "peanut", sladki krompir, bombaž, tobak, sladkorni trs in "pecans". Prašiči in goveda se pasejo skupaj—prašičev redijo dosti. Tam je voznik zelo nevarna, kajti živina se kar sama sprehaja preko ceste; nihče se ne briga, kje in kod hodi, kot na primer pri nas v Penni. Kadar je pri nas čas, da gre živina preko ceste, jo farmarji zenejo, ali na jugu je pa vse skupaj: pašnik, cesta in travnik. Tam je dežela zelo močvirnata in naš sin John nam je povedal, da dosti živine pogine, ker se udere v zemljo in si ne more pomagati.

Po dolgi vožnji smo končno le prišli do Alme, kjer smo prišli na cesto 32. Še 27 milj vožnje in smo v Douglasu. To je mah naselbina z okrog 5000 prebivalcev. Tam v bližini je vojaško letališče, kjer je naš sin John za instruktorja. Ko pridemo na njegovo stanovanje, ga ni bilo doma. Povedali so nam, da sta se z ženo ravno malo prej odpeljala z avtom. Tam smo se posedli, ali jaz sem se takoj odpravila na posteljo, da se malo odpočijem. Ležala sem kake pol ure in vstanem, ker Johna še ni bilo. Mojim sopotnikom pravim, da je najbolje, da si počujemo kaj za pol zob. Gremo v neko restavracijo, kjer čakamo, da so nam pripravili kosilo. Pogovarjali smo se, kje neki je Johnny. Ko smo se ravno lotili kosila, pa pride Johnny s soprogo in pravi, kod smo hodili, kajti ona dva sta šla samo naproti. Johnny je dejal, da je bil skoraj v vseh restavracijah in trgovinah in končno je doma izvedel, da smo tukaj.

Tam smo se malo pogovorili. Johnnyja sem vprašala, koliko milj je do Jacksonvillu, Fla. Odgovori, da 127 milj. No, ker smo že tukaj, gremo pa še v Florido, da bomo videli to mesto in morje. Vsi so se strinjali z menoj. Zasedemo avto, vseh šest, da prahranimo na obodih in gasolinu. Vozil je Johnny. Pokrajina je samo močvirje in puščoba. Videli smo tudi močvirje Okefenokee, ki ga včasih kažejo na filmih v kinu. Vozili smo se kakšno pol-druugo uro in bili smo v Jacksonvillu.

Na tisti strani mesta, odkoder smo mi tja prišli po cesti 1, so skoraj sami zamorci. Tam je res pravi "slum". Ampak tudi črnici se razlikujejo, kajti nekateri so bolj oblečeni, večina pa je revna. Na tisti cesti je nekdo imel zunaj tudi radio, ki je tako glasno hreščal, da se je slišalo daleč naokrog. Sonce je pripekalo tako, da so bile tiste umazane ulice še toliko bolj zoperne. Tako smo se vozili skozi mesto in potem po mostu preko morskega zaliva, na drugi strani pa smo se peljali mimo morskega kopalnišča. Potem pa zopet nazaj v Jacksonvillu nad "ice cream and soda" in nato nazaj v Douglas.

Tam smo prenočili, drugo jutro ob 8:30 pa se odpravimo nazaj proti domu. To je bilo v nedeljo, 25. aprila. Ko smo se peljali po cesti 1, je neki zamorski fant plesal "jitterbug", ob cesti pa je imel zalogo pekanov. Ustavimo, kupimo vrečo pekanov in fantu pravimo, naj še pleše—dali smo mu nikel in vprašal je še za cigareto. Potem smo se ustavili na 3. strani.)

Pred dvajsetimi leti (iz Prosvete, 22. junija 1922) Domače vesti. V Chisholmu, Minn., je bil težko pobit Fr. Udovič pri avtni nesreči. Delavske vesti. Štavljujoči rudarji in železničarji so se združili za skupni boj. Inozemstvo. Mednarodna ekonomska konferenca v Haagu zboruje za zaprtimi vrati. Sovjetska Rusija. Sovjeti nimajo nobenega upanja na uspeh haške konference.

General Brehon B. Somerwell (levo), načelnik ameriške vojaške misije, ki se je pogajala z angleškimi voditelji v Londonu.

Vesti iz podjarmljene stare domovine

DR. VILDER O ANGLEŠKO-AMERIŠKO-RUSKEM SPORAZUMU

London, 12. jun. (JIC).—Večerašnji Vilder, direktor jugoslovankega poročevalnega urada v Londonu, je sinoči po londonskem radiu spregovoril o mednarodni situaciji in o novo zaključenem sporazumu med Anglijo, Ameriko in Rusijo: "Pred šestimi dnevi sta Velika Britanija in Sovjetska unija sklenili sporazum velikega in dalekosežnega pomena. Odgovorni krogi so navzlic vojnim težavam zasedali več dni. Moskva, London in Washington so se dogovarjali in sporazumevali kot bi jih vodila čarobna sila. Kako je to mogoče?"

Mogoče je zato, ker današnji pogled pomeni samo naravn razvoj sodelovanja držav, ki so vsaka dala svoje žrtve. Čim je Hitler pokazal svoje zahteve, je bilo jasno, da se ne bo ustavil na Renu, ne na Visli. Hitler je lagal na obe strani, samo da ne bi prišel med dva ognja. Najprej je presleplil zapad, da je dobil svobodne roke na vzhodu in potem je ponovil isto igro na vzhodu. Danes pa se je Hitlerju posrečilo to, da sta Velika Britanija in Sovjetska unija podpisali tesno vojaško zvezo proti njemu samemu.

Evropa in ves svet je moral skozniti težke izkušnje, preden se je to moglo zgoditi. Do tega bi ne prišlo, če bi Churchill ali Stalin upognila glavce pred sramožnikom. Toda britanski narod je pod vodstvom Churchilla odločil o usodi sveta, ko je po katastrofi Francije dejal: "Čprav sami, bomo branili vsak peden naš zemlje".

Pozneje je Hitler napadel Rusijo, ki je imela z Nemčijo podpisan dogovor o nenapadanju. Churchill ni čakal, da bi sovjetska Rusija zaprosila za pomoč. Ni čakal na sporazume in dogovore, temveč je v istem trenutku objavil: "Rusiji bomo takoj dali svojo pomoč". In Velika Britanija je tako rekoč trgala od svojih ust in dajala pomoč sovjetski Rusiji. Kdo bi dejal, da je to storila zaradi koristi? Res. To je bila dobro izračunana korist. A katera država je v tej vojni tako pravilno razumela, kaj je njena korist? Ali niso mnoge države računale, da se bodo izognile vojni, če izneverijo zavetnike?

Ta sporazum prihaja, kot bi izhajal iz duše jugoslovankega naroda. Velika Britanija in Rusija sta za nas vedno predstavljali nekaj bližnjega, ne samo v teh dnevih, temveč v vsej naši zgodovini. Kadarkoli so se Srbi, Hrvati in Slovenci borili za obstanek, kot je danes, so upirali svoje poglede v Moskvo, Paris in London. Nikdar nikdo ni šel v Berlin ali Rim po pomoč. Spominjamo se tistih karakterističnih Bismarckovih besed, da so zanj več vredne kosti njegovega vojaka, kot vse Balkan, London in Petrograd, navzlic temu so se Nemci vedno "interesirali" za usodo našega malega slovanskega naroda. Zaveznost med sovjetsko Rusijo in Veliko Britanijo pomeni zavnotežje ne samo za Evropo, temveč za ves svet. Osišče Berlin, Rim, Tokio je skupnost razbojnikov za razdelitev plena. Sporazum Velike Britanije in Sovjetske Rusije, s katerima je tudi Amerika z 28 zavezniki nastala, bo ustvaril zedinjeni svet na temelju atlantskega sporazuma, kjer ne bo velikih in malih, zaslužjenih in heren volk. Ta klic z Atlantika je bil, sovjetsko-britanske zveze. Vse Srbe, Hrvate in Slovence, ne naše viteške borce mora razdeliti vest o podpisu tega sporazuma. Sedaj morajo končno spoznati zadnji sledovi razcepčnosti med našimi borci. Uspeh moramo eno fronto pod vodstvom Draže Mihajloviča. Zato je ne samo največji, temveč tudi najboljši del sveta."

Združene države povabile Jugoslavijo k podpisu lend-lease dogovora
Washington, 12. jun. (JIC).—Jugoslavija je bila danes uradno povabljena k podpisu glavnega lend-lease sporazuma, ki so ga Združene države sklenile s članicami zveze zaveznikov držav.

POROČILA NACIJSKEGA TISKA

Pester Lloyd, 25. maja: "V Sarajevu in drugih krajih južne Bosne in Hercegovine je poveljnik italijanskih čet general Mario Roatta izdal v italijanščini, nemščini in srbohrvaščini sledeči razglas: "Pod zaščito zmagovitih zaveznikov čet je bil narod iz krajev Vlasenice, Srebrenice in Rogatice in gora južno od Sarajeva osvobojen izpod uporniškega jarma. Uporniki! Vi, ki ste sedaj brez vsakega upa v gorah! Odvrzite orožje! Vdajte se četam osišča! Prebivalci teh krajev! Ne podpirajte upornikov! Podpirajte čete osišča, ki so vam prinesle mir in pravico!"

Opomba: General Mario Roatta je vodil italijanske čete v civilni vojni v Španiji.

DNB, Beograd, 25. maja: "Ob tretji obletnici podpisa osiščnega pakta Novo Vreme poudarja dejstvo, da plutokracija, ki je vstala proti silam osišča in novega reda, ne more nikdar zmagati. Osiščni pakt je prvi temelj novega reda. Ukazal je svojo življenjsko silo, ker je dosegel iz vseh bojev izšel kot zmagovalec. Med tem časom se je

razvil trojni pakt in tako postal soliden temelj, okrog katerega se razgrinjajo vse sile novega reda."

Neuer Wiener Tagblatt, 25. maja: "V zvezi z reorganizacijo belgradske univerze so imenovani novi rektor, novi dekani in veliko število novih profesorjev. S tem se je z univerze odstranilo veliko število komunističnih in prostozidarskih elementov, kajti vsi uradniki in profesorji, ki so bili imenovani sedaj, spadajo med kroge strokovnjakov, ki predstavljajo nacijsko ideologijo."

Pester Lloyd, 25. maja: "Z ozrom na izkaznice, ki so jih izdali v Zagrebu za prejeemanje hrane, se računa, da ima Zagreb sedaj 250.000 prebivalcev. List pravi, da bi bilo treba tem dodati tudi vojaške oddelke, in da bi po tem sodeč Zagreb imel 300.000 prebivalcev. To bi pomenilo, da je v Zagrebu 50.000 obožencev."

Jugoslovanstva slavnost v New Yorku

New York, 11. jun. (JIC).—Sinoči je bila v vrtovih Turtle Bay sredi New Yorka velika in lepo uspeša prireditve društva "American Friends of Jugoslavija". Ves prebitek te lepe manifestacije je namenjen za nabavo zavojev za jugoslovanke vojnne ujetnike. Dvajset malih vrtoev, posebej urejenih in povezanih v mali park, je bilo preplavljenih z obiskovalci—Jugoslavi, ameriškimi prijatelji Jugoslavije in mnogimi uglednimi predstavniki ameriškega javnega življenja.

Zadnje dni imamo dobre vesti od vsepovsod. V Libiji mora biti peklenko — še pri nas imamo poletno vročino, kakšna je Libija v tem času in kako je v tanku v Libiji, je groza misliti — ali držimo se dobro in več kot kos smo Nemcem. Končnih poročil pa še nimamo, kako se bitka razvija in kakšen bo konec. Na ruskih bojiščih ni nič odločilnega, ali če ni dobrih vesti — slabih tudi ni. In po vrhu tle zračni napadi na Nemčijo s takimi ogromnimi silami. Pozabiti ne smete, da je pomlad minila — letos je prvič minila brez velikanskih Hitlerjevih uspehov. Morda še kaj pride, morda se je pripravil za kasneje, da bo udaril s svojo zbrano silo. Morda bomo imeli nočjo 1000 nemških bombnikov nad Londonom. Pa naj pridejo, nič zato, jutri jih bodo imeli Nemci spet 1000 nad svojimi mesti. Stvari so drugače letošnjo spomlad, kakor že leta niso bile.

V zgodovinskem zračnem napadu na Kolin so bili udeleženi britski letalci in z njimi zavezniški skvadroni, ki so vključeni v britsko zračno armado. Stari zavezniki iz prvega vojnega dela, ki so bili časi tembi in pomodno pičila. Zdaj nam obljubljajo, da se bodo pridružili še ameriški letalci na poletih nad Nemčijo. Novi del vojne se je začel. V zgodovinskem napadu na Kolin so rabili britski letalci le naše domače narejene bombnike. Lahko smo ponosni na vse, kar smo napravili v tem času, v takih razmerah, ko smo se borili sami za obstanek. V drugih napadih bodo rabili ameriške bombnike. Od dobrih časov bomo prišli na boljše. In morda ni daleč čas, ko bomo prišli do najboljših — do mira.

Poljski letalec kadri neprestano. Pripoveduje mirno, z velikim zadovoljstvom. Bil je v poljski avijaciji od leta 1928. V poljski kampanji leta 1939 je letal nad nemškimi četami, ki so zavzele pozicije na fronti proti

Poljski. Opravljal je izvidniško službo, v letalu "reconnaissance". Tu in tam je prišel nizko nad čete in jih omilil s strojnico. Veliko škode pa ni mogel napraviti s svojim zrakoplovom. Ko je bilo vse končano, je ubežal v Rumunijo z letalom. Tam so ga za nekaj mesecev vtaknili v ujetniško taborišče. Ubežal je, podkupil je stražnika, za malo denarja je bil podkupil, in ubežal v Jugoslavijo, potem Grčijo in od tam v Francijo. Še tam ni imel prilike, da bi napravil kaj škode Nemcem. Predno je dobil svoje mesto v bombniku, je Francija propadla. Ubežal je v Bordeaux. Od tam v Anglijo. Zdal je prišel na svoj račun. V poljskem skvadronu je kot opazovalec v bombniški posadki v Wellingtonu leta nad Nemčijo in plačuje račune za nemška grozodejstva.

Sam je v Angliji. Za ženo in bratom, ki je bil tudi v poljski vojski, je izgubil vse sledove, ko je ubežal iz Poljske po polomu. Ne ve, kako in kje bi ju iskal in našel. Pravi, da ne more povedati veliko o sebi, da nima zanimivega življenja. In opravičuje se, da je njegova angleščina slaba. Pa ni v resnici, le "Jerry" se spet sliši tako smešno v njegovih ustih. Ali ne bo se zmotil, da bi Jerryja imenoval Nemca ali nacija: Jerry je vedno Jerry.

Zadnje dni imamo dobre vesti od vsepovsod. V Libiji mora biti peklenko — še pri nas imamo poletno vročino, kakšna je Libija v tem času in kako je v tanku v Libiji, je groza misliti — ali držimo se dobro in več kot kos smo Nemcem. Končnih poročil pa še nimamo, kako se bitka razvija in kakšen bo konec. Na ruskih bojiščih ni nič odločilnega, ali če ni dobrih vesti — slabih tudi ni. In po vrhu tle zračni napadi na Nemčijo s takimi ogromnimi silami. Pozabiti ne smete, da je pomlad minila — letos je prvič minila brez velikanskih Hitlerjevih uspehov. Morda še kaj pride, morda se je pripravil za kasneje, da bo udaril s svojo zbrano silo. Morda bomo imeli nočjo 1000 nemških bombnikov nad Londonom. Pa naj pridejo, nič zato, jutri jih bodo imeli Nemci spet 1000 nad svojimi mesti. Stvari so drugače letošnjo spomlad, kakor že leta niso bile.

V zgodovinskem zračnem napadu na Kolin so bili udeleženi britski letalci in z njimi zavezniški skvadroni, ki so vključeni v britsko zračno armado. Stari zavezniki iz prvega vojnega dela, ki so bili časi tembi in pomodno pičila. Zdaj nam obljubljajo, da se bodo pridružili še ameriški letalci na poletih nad Nemčijo. Novi del vojne se je začel. V zgodovinskem napadu na Kolin so rabili britski letalci le naše domače narejene bombnike. Lahko smo ponosni na vse, kar smo napravili v tem času, v takih razmerah, ko smo se borili sami za obstanek. V drugih napadih bodo rabili ameriške bombnike. Od dobrih časov bomo prišli na boljše. In morda ni daleč čas, ko bomo prišli do najboljših — do mira.

Dolenjka.

ZAPISNIK

Zborovanja slovenske sekcije Jugoslovankega pomožnega odbora, ki se je vršilo v nedeljo 7. junija 1942 v prizidku Slovenskega narodnega doma v Clevelandu, Ohio

(Nadaljevanje.)

Louis Adamič naglašuje, da ne smemo govoriti pred ameriško vlado in javnostjo kot Slovenci, ampak kot ameriški državljani. V ameriškem državljanstvu imamo tisto pravico, katero lahko porabimo, da nas bodo poslušali. Strinja se s Kristanom, ki se podčrtaval močno in živo gibanje med ameriškimi Slovenci. Pravi, da se mora organizirati sleherno društvo ali skupina Slovencev v Ameriki, da se bo ob danih časih pošiljale resolucije na merodajna mesta. Zelo potrebno je, da ta politični slovenski odbor zboruje redno vsak teden, da sproti rešuje nastala vprašanja. Pripravljeni moramo biti vedno in vsepovsod, da odgovarjamo na krivična izvajanja. Za to politično akcijo pa bo treba denarja, da bo odbor mogel poslati in da bodo mogli oddaljeni člani prihajati na sejo. Če ni drugače, kaj pa bi bilo, da mi navzoči damo po par dolarjev v pomoč politične akcije.

Predsednik zborovanja predstavi Johna Lokarja, eksekutivnega uradnika mestnega župana Franka Lauscha, ki se ni mogel udeležiti tega zborovanja. Lokar pozdravi zborovalce v imenu župana ter želi veliko uspeha zborovanju. Poudarja, da naj se ne govori in sklepa samo v tej dvorani, ampak naj se to delo zanese tudi med druge Slovence, da bomo vsi skupaj delali. Besede, ki so bile izgovorjene tukaj, naj ne bodo pozabljene, ko pridete na svoje domove.

Louis Adamič stavi predlog, da naj tudi župan Frank Lausche pošlje resolucijo na uredništvo revije Collier's. Predlog podpisan.

Marian Urbančič je mnenja, da bi morebiti s tem izpostavili župana napadom ljudi, ki se morebiti strinjajo s tistim članikom.

Za predlog glasuje večina navzočih. Zapisnikar pojasnjuje, da je na prošnjo predsednika JPOSS osebno obiskal mestnega župana ter ga povabil na današnje zborovanje. Župan se ni mogel udeležiti, ampak je rekel, da se srce in duša strinja s pomožno in politično akcijo, katero zavzemajo danes ameriški Slovenci ter da je tudi pripravljen pomagati, kadar bo potrebno.

K besedi je poklican Anton Grdina, ki pravi, da narod sedaj spi in čaka, da ga voditelji pokličejo k delu. Treba je samo, da se voditelji združijo, narod bo že sledil in delal. Nadalje pravi, da je odvisno tudi od naših slovenskih urednikov, kako bodo pisali in učili naše ljudi. Pripomni in omeni župnika Trunka, kako vestno in pridno piše za naš narod v Amerikanskemu Slovcu. Treba nam je sedaj premišljene taktike in prave propagande, da povzdignemo naš glas in da se nas bo slišalo vsepovsod. Ponovno poziva voditelje, da se združijo in delajo skupaj, in gotov je, da bo narod sledil našemu delu.

Nato govori Rude Trošt, ki z navdušenjem izpove, kako se z

dušo in telesom strinja s Kristanovo resolucijo. Pravi, da je današnji dan nov mejnik v življenju ameriških Slovencev, da smo sedaj na pravi poti in da tako nadaljujmo. Pripoveduje, kako je za časa zadnje vojne prišel v mesto Pueblo, Colo., kjer mu je takrat povedal Matija Pogorelec, da so tam zaprti Dalmatinci, ki se niso hoteli registrirati. Obiskal jih je ter jim dopovedal, da hočejo Italijani pograbit dalmatinsko zemljo, zakar jih je pridobil za zaveznike.

Podčrtava, da imamo v Ameriki na tisoče naše slovenske mladine, ki se danes ne zanima za jugoslovanke probleme. Tudi nje moramo pridobiti v našem delu. Napravi naj se za nje ples, a sredi plesa naj se določi pet minut za kratek nagovor o naših vprašanjih, pa jih bomo pridobili. Nadalje pravi, da je pripravljen stopiti na pot po naših naselbinah ter s prepričevalno besedo pridobiti naše naseleljence in mladino za ustvarjanje politične akcije.

Končno pravi, da to ni naš greh, da smo danes mrtvi za tako važna vprašanja, ampak krivice so bile prejšnje jugoslovanke vlade, ki se niso brigale za naše izseljence v Ameriki. Mi smo bili mrtva emigracija, zato je pač težko danes obuditi to mrtvilo.

Kristan stavi predlog, da se dodajo v njegovo resolucijo nasveti pisatelja Adamiča. Predlog podpisan in sprejet.

Dr. Mally dostavlja, da naj se v resoluciji omenijo tudi jugoslovanke četniki.

Stavljen je po Jos. Zalarju predlog, da naj se resolucija pisatelja Etbin Kristana sprejme s dodatki. Predlog podpisan in sprejet.

Predsednik zborovanja pravi, da je današnji dan zgodovinski dan za naše Slovence v Ameriki in onkraj morja. Pravi, da je sklical to sejo brzjavno, ker ni bilo časa, da bi odlašali. Preje smo delali pri pomožni akciji, kolikor smo pač mogli. Pa se nam je očitalo, da ne delamo prav. Napadeni smo bili od več strani, mesto da bi nam pomagali. Za to politično akcijo potrebujemo najmanj dva človeka, da bosta stalno usposlena in da bosta delala in vodila propagando. Koliko članov je že napisal J. N. Rogelj za pomožno akcijo, in minulo je več kot leto dni, pa smo nabrali le \$20.000. Veliko več bi moralo biti v tem skladu, če bi se bili vsi zavedali in dali. Sedaj se malo bolj giblje pomožna akcija in sedaj je od nas vseh odvisno, kaj bomo napravili v bodoče. Zaposnimmo si to, da Hitler tepe vse Slovence v domovini, nič ne gleda, kdo je in kaj je. Tako skupno moramo nastopiti tudi mi, pa bomo dosegali plodonosne uspehe.

Urednik Anton Šabec vprašuje, če pride jugoslovanke kraj v Ameriko, in kako bi njegov prihod vplival na našo akcijo. Nadalje vprašuje, kako bo slovensko časopisje takrat pisalo. Minister Snaj pravi, da je njegov prihod odgojen na pozno jesen.

Šabec pravi, da je kralj simbol države in odpora, in da je Jugoslavija pripoznana v Ameriki. S tem moramo računati.

Louis Adamič je mnenja, da bi se o tem ne pogovarjali danes, ampak naj bo ta predmet prinešen na seje v bodočnosti.

Jos. Zalar pravi, da bi v tem slučaju posnemali ameriško časopisje. Moje mnenje je, da je naš namen, da naš narod dobi svobodo na svoji lastni zemlji. Kakšno obliko vlade si bo narod izbral v domovini, to je zadeva naroda samega. Mi jim ne moremo prav nič usiljevati. Ako pa nas bodo vprašali, kaj jim mi svetujemo, takrat pa jim bomo lahko odgovorili, kaj je naša želja in sugestija.

(Dalje prihodnjic.)

SLOVENSKA NARODNA PODPORNJA JEDNOTA
Izdaja svoje publikacije in še posebno list Prosveta za koristi, ter potrebno agitacijo svojih družtev in članstva in za propagando svojih idej. Nikakor pa ne za propagando drugih podpornih organizacij. Vsaka organizacija ima običajno svoje glasilo. Torej agitatorični dopis in naznanila drugih podpornih organizacij in njihovih družtev naj se ne pošiljajo listu Prosveta.

Glasovi iz naselbin

(Nadaljevanje s 2. strani.)

vili za malo okrepčila. Tam je stal črnc in nam odprl vrata. Ko sedimo v restavraciji, vidimo, da je neki zamorski fant štil našo karo. Očistil jo je od kraja do konca tako, da se je svetila kot bi bila nova. Seveda smo mu dali napitnino.

Vozimo se naprej in ogledujemo bombazna polja, "pinace" in tako dalje. Vse se nam je videlo kakor v sanjah in še sem pozabila na našo hribovito Pennsylvanijo. Spet je bil neki zamorski fant, ki je kar s prsti drgnil po cesti in nas opozarjal, da prodaja gasolin, ampak mi smo tank malo prej napolnili in tako fant ni napravil nobenega biznisa z nami.

Pravijo, da je na jugu vse ceneje, ampak to ne drži, in to posebno ne za tiste, ki smo vajeni boljšega življenja. Cene so tam ravno take kot so tukaj v Penni; lepa obleka je še dražja in prav tako je glede hrane. Razlika je menda v tem, da je tam velika večina ljudi zelo siromakna in živi revno, ker nimajo dohodkov. Razume se, da pišem o najrevnejšem sloju, ki pa je tam v večini.

Nazaj smo se vozili skozi Columbus, S. C., Raleigh, ki je glavno mesto Severne Karoline, potem v Norfolk, Va., in Newport News. Tam smo šli po mostu preko reke James, ki je obenem moraki zaliv. Ta most je dolg pet milj in se plača \$1.50 mostnine od kare. Na drugi strani je Marine Museum. V Norfolkju je tudi velika zvezna ladje-delnica. Potem smo šli skozi mesto Williamsburg. To je staro zgodovinsko mesto, sploh je bilo prvo glavno mesto Virginije od leta 1699 do 1779. Tam se je porodila tudi misel za ameriško revolucijo. Tam so razne vladne zgodovinske hiše in poslopja, ki so odprta od devetih zjutraj do petih zvečer in če hočeš vse videti, te stane \$1.75 vstopnine—če gre 25 oseb skupaj, je pepust. Vzelo bi dosti prostora, če bi hotela popisati vsaj malo zanimivosti tega mesta in okolice.

Potem smo se vozili skozi Richmond, kjer so velike tobakne tovarne za cigare in cigarete, in od tam naprej v Washington, D. C. Z Johnom sva bila že večkrat v tem mestu, ali naša sopotnica sta bila prvi. Ker je čas hitro tekel, nismo šli na ogled mesta; peljali smo se le okrog vladnih poslopij in Bele hiše, kjer je vihrala zastava—znamenje, da je predsednik USA doma.

Od tam smo se odpravili proti domu, kamor smo prišli malo pred polnočjo v nedeljo zvečer. V štirih dneh smo prevozili 2300 milj.

V južnih državah je mnogo vojaških taborišč in mnogo vojakov. Fantje iz Pennsylvanije so nas tudi pozdravljali. Nekdo je rekel, da je iz Appola, to je iz naselbine kakih 30 milj od La-trebu. Ko smo se vozili proti mestu Columbia, S. C., smo srečali vojaško karavano z vozovi. Pa so nam fantje dali pisma, da smo jih v Columbiji oddali na pošto. Reči moram, da je bilo to potovanje res vseskozi zanimivo.

Mary E. Fradel.

Tako govore Nemci

Nobenih teritorialnih zahtev
Po treh letih lahko smatram, da je boj za enakopravnost Nemčije zaključen. V Evropi nimamo teritorialnih zahtev. Adolf Hitler, Reichstag, na dan zasedbe Porenja, 7. 3. '36.)

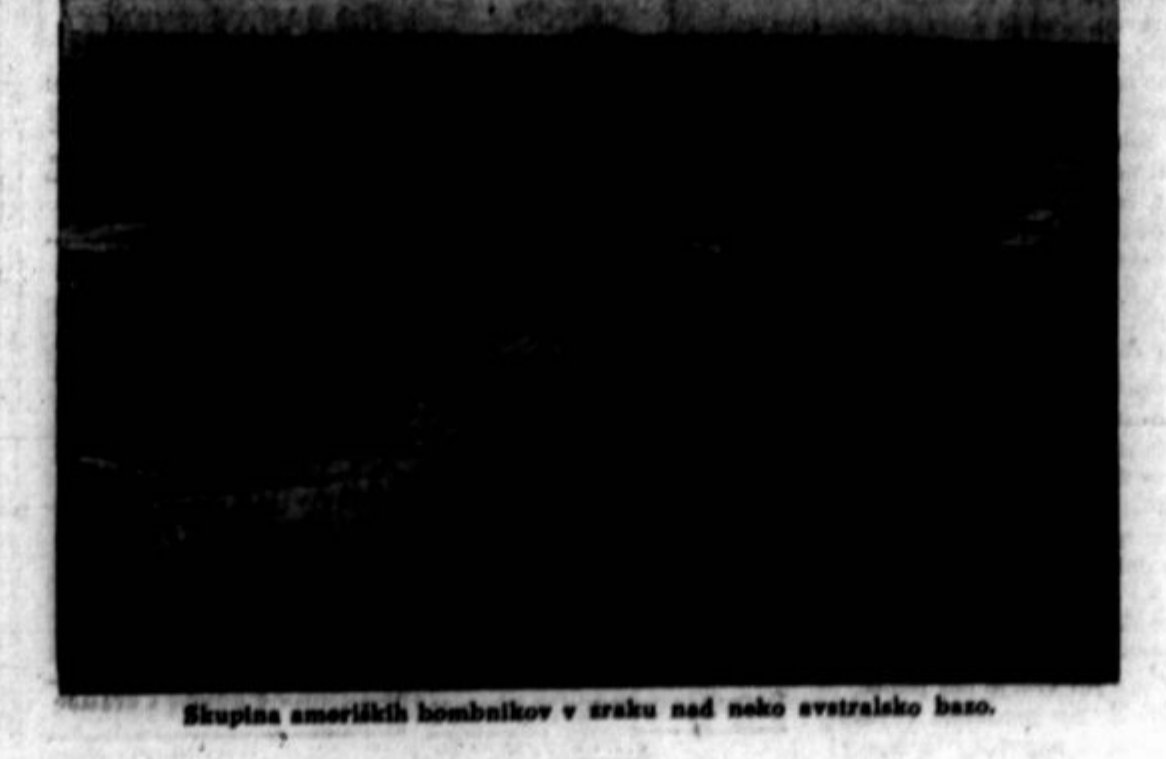
Čehi nezahvaljeni
Nobenih Čehov ne zahtevamo. Ko se Čehi sporazumejo s svojimi drugimi manjšinami, me češka država nič več ne zanima, in—kar se mene tiče—lahko jamčim zanjo.

(Adolf Hitler, Športna palača, 26. 8. '38.)

Njegova sadnja teritorialna zahteva

Pred nami je zadnje vprašanje, ki mora biti rešeno. Sudeti so poslednja teritorialna zahteva, ki jo imam v Evropi, zahteva, kateri se ne morem odreči.

(Adolf Hitler, Športna palača, 26. 9. '38.)

Skupina ameriških bombnikov v zraku nad neko avstralsko bazo.

HENRIK MANN

SRCE

NOVELE

Preložil IVAN ALBREHT

UBOGA TONIETTA

(Nadaljevanje.)

"Ali nisem tvoja žena!" je vzklikala vedno iznova. "Žena tvoja, ki te ljubi!"

Slednjic je prerezal koreniko in žena je morala ž njim. V tem se je zdanilo.

Na vasi ni videl niti on, niti ona, da so prišli ljudje spričo njunega hruška k oknom. Imela sta s krvjo podplute oči in sta bila kakor slepa.

Stari Cantalupi je že stal na pragu. Brž ko je razločil pomen zetovih besed, je zaklical hčeri:

"Lepo čast mi delaš! Zdaj se pa le oglej, kje dobiš prostora!"

Razprečil je obe roki pred vhomom. Tonietta je hotela noter, toda roke so bile tako močne, da je odletela.

"Da sem nedolžna!"—je drhte dvigala dvoje prstov v zrak. "O Marija, da sem nedolžna!"

"To opravi z možem!" je rekel oče.

V tropi fantov, ki so se prerivali semtertja, je nastalo mrmranje. Ženske na drugi strani so ga razumele in ena je rekla na glas:

"Conte: res je. Še v nedeljo je namreč prišla iz njegove hiše."

"Lažeš!" je planila Tonietta in jo je zgrabila za goltanec. Dekle se je je otrsilo, drugo jo je sunilo naprej—in z vednim krikom: "Lažete!"

—je frlela Tonietta od ene do druge, dokler je ni ena obdržala na rokah, tista mala Lavrencina, in rekla nežno:

"Uboga Tonietta!"

Tonietta je zdajci utihnila in ni več otepala okrog sebe. Zakrila je obraz z rokami in čuti je bilo samo globoke vzdihljaje. Sklonjena se je opotekala in prišla skozi tropo moških, ki so se ji odmikali,—in potlej mimo otrok, ki so žvižgali za njo. Vse je gledalo za njo. Zdajci je spustila roke z obraza in njene gole noge se niso več vlekile po prahu. V naglici je prišla na kraj vasi in si je zavihala krilo čez glavo kakor popotnica v jutranjem solncu.

"Na dolgo pot se je namenila," je rekel nekdo.

Fantje so segali Matteu v roko in so ga pomilovali, on pa je odvrnil:

"Nič ne de! Da je le maščevana moja čast. Preživljal se bom pa zdaj spet s čevljarjo."

Stari Cantalupi pa je menil:

"Kaj, čevljarja.—Dal sem ti dom in hčer in ne vzmam ne enega, ne drugega nazaj. Tako se je vrnil tedaj Matteo sam nazaj na Colbaso.

Za hribom je stalo solnce in je blestelo tako žarko, da na prvi pogled ni niti zagledal hiše in se je zbal kot da je izginila. Trava je valovila; postal je: Ne čuje li tega valovanja? Ne, niti tega ni bilo moč slišati. Hiša pa je bila spredaj in zadaj odprta, da je bilo videti skoz njo v praznino. In Matteu se je zadržela kakor človeško telo, ki ga je presunil nož.

Naslonil se je na klonico in je od utrujenosti zdrknil na tla. Tu je ugledal daleč v pokrajini, ki se je že odevala v modro, cesto in je sledil za njo, mežikajoč brez misli. Zapazil je človeško postavo, ki se je premikala po njej. Pri velikem črnem kamnu,—svoj čas nagrobnem spomniku Neronovem,—se je opotekala in zapozela ob kamnu na tla kakor on sam ob svoji klonici. Nenadoma pa je planil Matteo na viš in je začel pretiti z roko proti njej tam spodaj; tudi ona je bila namreč mahala z roko zadnjiški.

II.

Voznik Giavaccone iz Calta je pravil nekega dne v gostilni, da je videl v Rimu pri trgu Montanara Tonietto. Poznal jo je natanko, ker je že skozi dvajset let vozil vino za njenega

očeta. Z nekimi moškimi je šla po ulici. Moški je bil kmet,—mogoče kdo iz Storchija,—tega Giavaccone ni vedel natanko. Izza tega srečanja je minulo že štiri tedne. Ker pa voznika odtlej ni bilo na vas, se je razvedelo šele sedaj.

Ko so povedali to reč Matteu, je rekel, da ni res. Biagia, Gasparovega sina, je hotel pretepati, ker je trčil to. Ostali ljudje so ju spravili narazen in so ga nagovarjali k pameti, češ, kaj ga neki le še briga zdaj Tonietta. Bil je bled in ni maral več igrati "bocce," ampak je ogrnil svoj suknič in je odšel domov.

Drugo jutro je prišel k njemu njegov prijatelj Michele Lattuga. Pripeljal se je bil s svojim vozom naravnost iz Rima in je rekel Matteu, da mora nekaj resnega govoriti z njim. Matteo je odložil motiko, je vzel iz slamnice na konju steklenico in jo je ponudil prijatelju. Michele je pil in je dejal nato:

"Tvoje vino smem piti z mirno vestjo. Ko se mi je namreč v stolnem mestu ponudila Tonietta, tvoja žena, sem pomislil na najino prijateljstvo in sem jo odklonil. Vedi pa, da ne ravnamo vsi tako kakor jaz. Carino iz Montemurila..."

"Jo, molči!" je kriknil Matteo in si je tiščal ušesa s pestmi. "Sem hotel reči," je dostavil, "da je zdaj, ko je šla med vlačuge, vseeno,—in da bi si jo bil lahko privoščil tudi ti."

Michele je osupnil, potem pa je prijel Mattea za roko.

"Hotel sem ti priznati, prijatelj, in zakriti to pred teboj. Toda, da govorim resnico, tudi jaz se ji nisem mogel ubraniti; kajti treba je priznati, da je lepa ženska."

Matteo je začel grabiti okrog sebe in naenkrat ga je obšla temna rdečica.

"Kaj ti je?" je vprašal Michele.

Matteo je zaril z roko v zemljo na njivi in se je prestrašil celo sam, ko je hotel seči po motiki.

Nenadoma se je zagrohotal.

"Smešna misel me obhaja: Kadar jo zdaj zopet ugleda Tancredi. Nadejal se je, da ogoljufa mene; mesto tega je zdaj sam ogoljufan in deli njo s celim svetom."

"To je istina," je rekel Michele. "Mogoče se mu je že primerilo kaj tega. Tudi conte je bil namreč v Rimu. Videl sem ga, ko je razkladal sir na trgu Montanara. Davi ob dveh se je odpeljal, še pred menoj, in bi bil že zdavnaj doma, če se ga ne bi bil po svoji navadi pošteno ne navlekel v vili Cotagni."

Matteo je vstal in je pokazal na cesto.

"Tamle se pelje!"

"In napol v jarku vozi," je pripomnil Michele.

"Polomi si vrat."

"Bilo bi škoda," je dejal Matteo, "kajti morda morava še govoriti."

Segel je v hlačni žep in je že šel.

"Pa konj?" je vprašal Michele.

"Ne gre nikamor. Pojdi hitro."

Na gostilniškem dvorišču je stal Tancredijev voz in konj je bil še poven od teka, gospodar pa se je že na široko košatil v gostilni. Razkrečil je noge predse; škornjev se je držalo strjeno blato. Pred seboj je imel pol litra pijače in veliko porcijo sira. Držal je nož v roki in je pravil krčmarju in dvema kmetoma, kako je speljal v prestolici stacunarje. Ko je zagledal Mattea na pragu, se je zaničljivo nasmejil in si je segel z dvema žmulsastima prstoma v navihane brke. Izmed umazane plave brade, kjer so tičale sirove drobtine, je bilo tupatam videti rdeče lise njegove polti.

(Dalje prihodnjic.)

Commandos Captured in Daring St. Nazaire Raid

Holding their hands high, two of Britain's captured commandos stride along before a German soldier after the daring raid on the Nazi sub base at St. Nazaire, in occupied France. They were among the small number of picked troops who did not escape after they had successfully damaged and destroyed the boat facilities at the channel port. The photo came from London after it had been smuggled from a German source.

včasih naredi pogodbo s četniki, da smejo tam potovati. Pa le za določen čas in za dobro odkupnino v potrebninah.

Stopiva k mostu. Toda preden skušava priti čez, ali ne bi vprašala po Slovincih? Res nama povedo, da sta v vasi dve slovenski družini. Gospodarja ene od teh dveh družin so Nemci pred kratkim ustrelili.

To naju pa jako zanima, kajne? Stopiva jih pogledat in poizvedet podrobnosti.

Rajni Franc Hrovat, to je njegovo ime, je bil v Jugoslaviji cestar blizu Maribora. Po gestanstvu v Srbijo so mu določili za stanovanje šolo in sicer prav blizu porušena mostu v Trbušnici. Toda stanovati tako blizu ceste je v Srbiji dandanes nevarno. Nemci se prepeljavajo po cesti in streljajo na vsako malenkost.

To so dobro vedeli srbski kmetje, ki so stanovali ob glavnih cestah. Zato so se umaknili v hribe. S seboj so vzeli tudi živino, žito in sploh vse premočno premoženje. Tedaj se je hotela tudi Hrovatova družina preseliti v hribe.

Bilo je 28. avgusta, ko so Hrvatovi prevažali svoje malenkosti. Gospodar je ravno odnašal zadnjo culo, ko pridejo Nemci. Kričali so in sprasovali, kje je tisti Slovenec. Hrovat je razumel, da imajo ravno njega v mislih. Prejšnji dan je bil namreč v kafani naletel na Nemce, pa se ni odkril. Tedaj je pristopil nemški vojak in mu snel klobuk z glave.

Morda bi sedaj ne bilo nič hujšega ko nekako uradno zaslizanje. Toda Hrovat se ni hotel udati Nemcem in je poskušal uteči v gozd. Nemci so odprli ogenj in zadeli Hrovata tako nesrečno, da je na mestu obeležen in umrl. Rajni je pustil za seboj ženo

in štiri otroke, stare od 7 do 12 let. Hrovat je imel ob času smrti pri sebi ves svoj denar in nobena tajnost ni, da so ga Nemci oropali do zadnje pare. Žena se je trudila, da bi se ji denar vrnil, pa doslej brez uspeha.

Nesrečna družina je ostala brez vsega. Za prvo silo jima stisneva 400 Din.

Po tem žalostnem srečanju odpotujeva naprej proti vasi Brajkovac. Izvedela sva namreč, da sta tudi tam dve slovenski družini. Ena ima 7 članov, druga 4. Po kratkem razgovoru o domačih zadevah nama očitveo pripoveduje zanimivo stvar.

Prejšnji dan je bila prava bitka v Ljegu, nedaleč od Brajkovca. Bili so se Nemci in četniki skoraj od jutra do večera. Nemcem je že prav slaba predla, narkar so po radiu sporočili v Belgrad, naj jim pošljejo na pomoč "Stuke". Ni bilo treba dolgo čakati, ko so strašni nemški tiči prifrčali. Spuščali so bombe in napravili silno škodo. Tudi 38 človeških žrtev je padlo pod njihovim ognjem.

Potujeva spet svojo pot, pa naju ustavi četniški četovodja in zahteva legitimacijo. Pokaževa mu jih in vse je dobro. Kar prijazno se ločimo.

Zdaj nadaljujeva pot proti Lazarevcu. Ob poti naletava na hiše in morda na cele vasi. Kjerkoli je kaj ljudi, se nekam čudno obnašajo. Brez nadaljnega obstajanja na mestu in dvigajo roke kakor za predajo. Sprva se čudiva in ne razumeva, čemu to početje. Polagoma izveva, da tako zahtevajo Nemci. Torej imajo ti siromaki tudi naju za Nemca! Čeprav sva popolnoma civilno oblečena, pa vseeno roke kvišku! Nemci v vsakem pastirju vidijo preoblečenega četnika. Zato so izdali tak ukaz.

Pri naslednji hiši bova druga-

če naredila. Prideva do tja in brž zakličeva po domače med ljudi, ki jih zapaziva, kako se imenuje ta kraj in kako daleč je do tega ali onega kraja. Toda tudi to ne pomaga. Ljudje obstanejo kot pribiti in — roke kvišku... Pozneje srečava na samoti pastirja ali kmeta na polju. Ko naju zapazi, brž roke kvišku in se nama tako približuje. To je bil nemški ukaz in radi varnosti niso ljudje nič spraševali, če gre ali se pelje po cesti Nemec ali Slovenec. Roke kvišku — če ne, boš ubit.

Zdaj prideva spet do mostu, ki vodi čez vodo Bistrice. Tam most je sredi gozda v globoki grapi. Na mostu in v bližini so nekaki vojaki — presneto! Nemci so! Popravljajo razdrti most.

Seveda sva zdaj že pozabila, da je treba "roke kvišku", in sam tuhtava, kako bi se naredila kolkor mogoče najbolj nedolžna da bova mogla dalje.

Stopiva na most — toda stopiva! "Kdo sta, kam hočeta? Kakor se drzneta mimo brez dvignjenih rok?" Že naju obdelujejo kot da sva dva zlobna psa. Toda niti ne pomaga, morava se ponizati. Ne samo roke nama splavajo gor, še opravičevati se začneva in prositi oproščenja. Končno nama odvedejo pred komandanta in posrečilo se nama je, da sva ga preslepila. Smela sva naprej.

In vse kaže, da je to za nama najboljše. Zakaj videti je, da bo ob mostu kmalu nekaj sprožilo. Ta most je že videl marsikatero bitko med Nemci in četniki. Vse je tako podobno, da tudi zdajle Hitlerjevi junaki nekaj takega pričakujejo. Nekam zaskrbljeno in oprezno se ozirajo okoli. Puške in strojnice so jim v strogi pripravljenosti. In mimogrede celo lahko opaziva da je tamle ob mostu nekaj kamionov, en tank in osem tovornih avtomobilov.

Vidiš! Nisva še posebno daleč prišla, ko je res začelo pokati. Strojnice regljajo... Vendar kmalu utihnejo. Zdaj ni več posebno daleč do Lazarevca in breznovih stisnosti ali razočaranj do potujeva tja.

(Dalje prihodnjic.)

NOTE!

Save this copy of PROSVETA. It is needed for VICTORY!

SAVE

- All Wastepaper
Old Rags
Old Rubber
Scrap Metal

Turn it over to some local salvage agency

TISKARNA S.N.P.J.

REPUBLIKA VSA

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, častnice, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih.

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

★

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne.—Cene zmerno, unijeko delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2857-58 S. LAWDALE AVENUE CHICAGO, ILLINOIS TEL. ROCKWELL 4804

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in prišteje odn. dva, tri, štiri ali pet članov in ene družine k oni naročnini. List Prosveta stane za vsa enaka, za člane ali nečlane 22.00 za eno letno naročnino. Ker pa člani še plačujejo pri vpisu 11.00 za tednik, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni vroška rač. da je list predrag za člane SNPJ. List Prosveta je vaše lastnino in gotovo je v vsaki družini potrebno, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnilo:—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član in dotična družina, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročniku. Cena listu Prosveta je:

Table with 2 columns: Location (Canada, Chicago, Europe) and Price per copy (1-5 copies).

Isposlajte spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarje ali Money Order v plenu in si naročite Prosveto. List, ki je vaše lastnino.

PROSVETA, SNPJ, 2857 So. Lawndale Ave. Chicago, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino na list Prosveto vsote \$

Form with fields for Name, Address, and Number of copies, with checkboxes for 'I am a member' and 'I am not a member'.

O slovenskih izgnancih v Srbiji

(Poročilo, pisano v Belgradu meseca septembra 1941).

(Poročilo, katerega danes priobčujemo, je pismo dveh slovenskih samaritanov, ki sta lani obiskovala slovenske izgnance v Srbiji. Dogodke in razmere sta popotnika dojemala in zapisovala z individualnega in subjektivnega gledišča, kar naj čitatelji upoštevajo. Poročilo je avtentično in ni bilo sestavljeno za propagandne namene.)

Ce hočete videti pregnane Slovence v Srbiji, pojdite v mislih z menoj iz Belgrada v Mladenovac. Od tam stopiva še kam drugam. Vlaki ne vozijo. Morava biti zadovoljna s kolesi.

Mladenovac je sedež istoimenskega političnega sreza, 58 kilometrov južno od Belgrada proti Nišu. Cesta je krasna. Lepo speljana in odlično tlakovana. V mestu samem je nekaj slovenskih družin, več pa v okolici. Vseh skupaj je v tem srezu okoli 90. Razdeljeni so po 12 občinah ali vaseh: Mladenovac, Vlaška, Rajkovac, Selo Mladenovac, Kovačevac, Velika Krasna, Američ.

Koračica, Pružatovac, Medžulje, Jagnilo in Šepšin.

Vasi so zelo daleč druga od druge, nekatere so dolge po eno uro in več pešhoje. In pota so tako slaba, da se niti s kolesom ne moreš voziti. Moraš hoditi peš. Isto velja za druge sreze.

Sosednji srez, ki je sprejel vase pregnane Slovence, je Topola. Tam je 58 pregnancev iz Slovenije, kakih 12 naših ljudi je pa bilo že poprej ondi. Stanujejo večji del v Topoli sami, ostali so pa razdeljeni po vaseh Trnova, Junkovca, Natalinci, Kloka, Zabare, Maskar, Zagorica, Belosavci. Sume in Buržinje. Če hočeva prenočiti v Topoli, nama ne bo kazalo iti daleč ven po vaseh. Zakaj policijska ura je stroga in le glejva, da naju ne zalotita na nepravem mestu!

Vidiš tistega le čudno opravljenega moža na cesti, ki vodi v Trnovo? Oblečen je napol gosposko in napol kmečko, na rami pa nosi sekuro. Od časa do časa se ustavi in si nekaj zapisuje. Dajva, nagovoriva ga! Nič se ne brani govoriti in marsikaj koristnega nama pove. Poštni uslužbenec je in si zapisuje, kje je telefonska žica pretrgana. Maskiran je zato, da bi ga četniki ne prepoznali. Saj bi ga najbrž ubili kot Nedičevega uslužbenca.

No, nekaj sva izvedela. O tukajšnjih razmerah sva dobila majhno sliko.

Naslednji srez, ki naju zanima, je Arandjelovac. S kolesom sva tam v dveh ali treh urah. V tem srezu najdeva 40 slovenskih izgnancev. Večinoma bivajo v mestu samem in v selu Banja. Tudi jih je bilo nekaj že poprej.

Od tu jo bova mahnila proti Lazarevcu. Pot je dolga 30 kilometrov. Je pa slaba in potovana po njej je dokaj nevarno. Tu namreč ni žandarjev in občinskih oblasti ni nikjer. Nedičeva oblast ne seže do sem, da povem z eno besedo. Tod gospodarijo četniki in uporniki. Videti je, da v severnem kraju prevladujejo prvi, v južnem drugi. Zadnji imajo v svojih vrstah tudi Slovence in celo Slovence.

Dospeva do vasi Trbušnica. Tamle imava iti čez most, pa je razdrt in deloma sežgan. Samo močne traverze so še na svojih mestih. Pravijo, da bova naletela še na marsikak tak most, če bova dalje časa potovala po teh krajih. In še to dostavljajo, da kadar Nemci potujejo tu skozi z avtomobili, morajo imeti s seboj plohe, da jih vržejo čez potok. Nemci? Na začuden vprašanje dobiva odgovor, da Nemci

Advertisement for U.S. War Savings Bonds & Stamps with a cartoon of a boat sinking and the text 'YOU, TOO, CAN SINK U-BOATS'.

Advertisement for U.S. War Savings Bonds & Stamps with a cartoon of a man's face and the text 'INSURE YOUR HOME AGAINST HITLER!'.

Advertisement for U.S. War Savings Bonds & Stamps with a cartoon of a pig and the text 'THIS PIG BANK'S UNSAFE!'.

Advertisement for U.S. War Savings Bonds & Stamps with a cartoon of a man's face and the text 'WIPE THAT SWEER OFF HIS FACE!'.